Teismo praktikos rinkinys

GENERALINIO ADVOKATO
MANUEL CAMPOS SÁNCHEZ-BORDONA IŠVADA,
pateikta 2021 m. spalio 28 d.[1]

Byla C-498/20

ZK, kaip JM teisių perėmėjas, BMA Nederland BV bankroto administratorius
prieš
BMA Braunschweigische Maschinenbauanstalt AG

(*Rechtbank Midden-Nederland* (Vidurio Nyderlandų pirmosios instancijos teismas) prašymas priimti prejudicinį sprendimą)

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Teismų bendradarbiavimas civilinėse bylose – Jurisdikcija ir sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose vykdymas – Jurisdikcija deliktinės atsakomybės srityje – Bankroto administratoriaus ieškinys trečiajam asmeniui, pareikštas ginant kreditorių interesus – Žalą sukėlusio įvykio vieta – Trečiojo asmens įstojimas į bylą ginant kolektyvinius interesus“

1. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas Teisingumo Teismui pateikė keletą prejudicinių klausimų; jis mano, kad į juos reikia atsakyti norint priimti sprendimą sudėtingoje byloje, kurioje vykdomos nacionalinės kolektyvinių interesų gynimo procedūros[2]. Ši byla susijusi su galima Vokietijos bendrovės deliktine atsakomybe, kurią pareikalavo taikyti vienos iš jos patronuojamųjų įmonių (esančios Nyderlanduose) bankroto administratorius ir Nyderlanduose įsikūręs fondas.

2. Teisingumo Teismo nurodymu šioje išvadoje bus nagrinėjamas tik prejudicinis klausimas, susijęs su Reglamento (EB) Nr. 864/2007 dėl nesutartinėms prievolėms taikytinos teisės[3] 4 straipsniu. Vis dėlto, kadangi iš šalių pastabų taip pat matyti, kad nesutariama dėl šio reglamento taikymo srities, o Teisingumo Teismas yra suinteresuotas išspręsti tokius nesutarimus, šioje išvadoje jie taip pat bus nagrinėjami.

3. Vis dėlto nenagrinėsiu su tarptautine jurisdikcija susijusių prejudicinių klausimų, pateiktų siekiant nustatyti ginčą turintį nagrinėti teismą pagal vietą, kurioje įvyko žalą sukėlęs įvykis, kai į bylą įstoja tretieji asmenys[4].

1 Originalo kalba: ispanų.

2 Pagrindinėje byloje bankroto administratorius pareiškė vadinamąjį „*Peeters / Gatzen* ieškinį“, o *Stichting* arba fondas – kolektyvinį ieškinį. *Hoge Raad* (Aukščiausiasis Teismas, Nyderlandai) 1983 m. sausio 14 d. Sprendime *Peeters / Gatzen* pirmą kartą pripažino, kad bankroto administratorius ieškinį dėl žalos, patirtos dėl deliktinės ar kvazideliktinės atsakomybės, atlyginimo gali pareikšti trečiajam asmeniui, dalyvavusiam sukeliant žalą bankrutuojančio subjekto kreditoriams, net jei tas subjektas pats neturi tokios teisės.

3 2007 m. liepos 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas dėl sutartinėms prievolėms taikytinos teisės („Roma II“) (OL L 199, 2007, p. 40; toliau – reglamentas „Roma II“).

4 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas prašo išaiškinti 2012 m. gruodžio 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) Nr. 1215/2012 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo (OL L 351, 2012, p. 1) 7 straipsnio įžanginę dalį ir jo 2 punktą ir 8 straipsnio įžanginę dalį bei jo 2 punktą.

I. Teisinis pagrindas

A. Sąjungos teisė

1. Reglamentas Nr. 1215/2012

4. 7 straipsnio įžanginėje dalyje ir 2 punkte nustatyta:

„Asmeniui, kurio nuolatinė gyvenamoji (buveinės) vieta yra valstybėje narėje, ieškinys kitoje valstybėje narėje gali būti pareikštas:

2) bylose dėl civilinės teisės pažeidimų, delikto arba kvazidelikto – vietos, kurioje įvyko ar gali įvykti žalą sukėlęs įvykis, teismuose.“

5. 8 straipsnio įžanginėje dalyje ir 2 punkte numatyta:

„Asmeniui, kurio nuolatinė gyvenamoji (buveinės) vieta yra valstybėje narėje, ieškinys taip pat gali būti pareikštas:

2) kaip trečiajam asmeniui byloje dėl laidavimo arba garantijos ar bet kurioje kitoje byloje kaip trečiajam asmeniui – teisme, kuriame buvo iškelta pagrindinė byla, išskyrus atvejį, kai tokia byla buvo iškelta vien tik siekiant pašalinti minėtą asmenį iš šią bylą nagrinėti kompetentingo teismo jurisdikcijos.“

2. Reglamentas „Roma II“

6. 7 konstatuojamoje dalyje nurodyta:

„Šio reglamento dalykinė taikymo sritis ir nuostatos turėtų būti suderintos su 2000 m. gruodžio 22 d. Tarybos reglamentu (EB) Nr. 44/2001 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo („Briuselis I“) ir su dokumentais, reglamentuojančiais sutartinėms prievolėms taikytinos teisės klausimus.“

7. 16 konstatuojamojoje dalyje teigiama:

„Vienodos normos turėtų padidinti galimybes numatyti teismo sprendimus ir užtikrinti tinkamą pusiausvyrą tarp traukiamų atsakomybėn asmenų bei žalą patyrusių asmenų interesų. Susiejimas su šalimi, kurioje atsirado tiesioginė žala (*lex loci damni*), išlaiko teisingą pusiausvyrą tarp žalą sukėlusio asmens bei žalą patyrusio asmens interesų ir atitinka šiuolaikinę civilinės atsakomybės sampratą bei atsakomybės be kaltės sistemų raidą.“

8. 17 konstatuojamojoje dalyje numatyta:

„Taikytina teisė turėtų būti nustatoma remiantis tuo, kur atsirado žala, neatsižvelgiant į tai, kurioje šalyje ar šalyse galėjo atsirasti netiesioginių pasekmių. Todėl asmeniui ar turtui padarytos žalos atveju šalis, kurioje atsirado žala, turėtų būti šalis, kurioje atitinkamai asmuo patyrė žalą ar buvo padaryta žala turtui.“

9. 1 straipsnio 2 dalies d punkte nustatyta:

„Šis reglamentas netaikomas:

d) nesutartinėms prievolėms, atsirandančioms iš bendrovių ar kitų juridinių ar juridinio asmens statuso neturinčių subjektų [bendrovių, asociacijų ir kitų juridinių asmenų] teisės, pavyzdžiui, bendrovių ar kitų juridinių ar juridinio asmens statuso neturinčių subjektų [bendrovių, asociacijų ir kitų juridinių asmenų] steigimo registruojant ar kitais būdais, jų teisnumo, vidaus struktūros arba likvidavimo, ir nesutartinėms prievolėms, atsirandančioms iš asmeninės darbuotojų ir dalyvių [narių ir valdymo organų] atsakomybės už bendrovės arba kito minėto subjekto įsipareigojimus, ir asmeninės įstatymais numatytą apskaitos dokumentų auditą atliekančių auditorių atsakomybės bendrovės ar jos dalyvių [narių] atžvilgiu.“

10. 4 straipsnyje nurodyta:

„1. Jeigu šiame reglamente nenumatyta kitaip, iš delikto [žalą sukėlusio įvykio] atsirandančiai nesutartinei prievolei taikoma tos šalies teisė, kurioje atsirado žala, neatsižvelgiant į tai, kurioje šalyje įvyko žalą sukėlęs įvykis ir neatsižvelgiant į tai, kurioje šalyje ar šalyse atsirado netiesioginių to įvykio pasekmių.

2. Tačiau jei abiejų asmenų – traukiamo atsakomybėn asmens ir žalą patyrusio asmens – įprastinės gyvenamosios vietos žalos atsiradimo metu yra toje pačioje šalyje, taikoma tos šalies teisė.

3. Jeigu pagal visas bylos aplinkybes yra aišku, kad deliktas [žalą sukėlęs įvykis] yra akivaizdžiai glaudžiau susijęs su kita nei 1 ar 2 dalyse nurodyta šalimi, taikoma tos kitos šalies teisė. Akivaizdžiai glaudesnis ryšys su kita šalimi gali būti pagrįstas visų pirma remiantis prieš tai jau egzistuojančiais santykiais tarp šalių, pavyzdžiui, su konkrečiu deliktu [žalą sukėlusiu įvykiu] glaudžiai susijusia sutartimi.“

B. Nacionalinė teisė

11. *Burgerlijk Wetboek* (Civilinis kodeksas) 3:305a straipsnio 1 dalyje numatyta [5]:

„Visišką teisnumą turintys fondai ar asociacijos gali pareikšti ieškinį, kuriuo siekiama apginti panašius kitų asmenų interesus, jeigu jie pagal savo įstatus atstovauja šiems interesams.“

12. Bankroto administratorius, pareikšdamas *Peeters / Gatzen* ieškinį [6], atstovauja visų kreditorių interesams. Gautos lėšos įtraukiamos į bankrutavusio subjekto turtą, kad būtų paskirstytos pagal nemokumo taisykles.

[5] Redakcija, galiojusi klostantis faktinėms aplinkybėms, prieš ją iš dalies pakeičiant 2019 m. kovo 20 d. įstatymu *Wet tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek en het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering teneinde de afwikkeling van massaschade in een collectieve actie mogelijk te maken (Wet afwikkeling massaschade in collectieve actie)* (*Stb*., Nr. 130, 2019).

[6] Žr. šios išvados 2 išnašą.

II. Faktinės aplinkybės ir prejudiciniai klausimai

13. Nyderlandų bendrovės *BMA Nederland BV* (toliau – BMA NL), kurios specializacija – maisto pramonės mašinų gamyba ir pardavimas, vienintelė akcininkė – bendrovė *BMA Groep B. V.* (toliau – *BMA Groep*).

14. 100 % *BMA Groep* akcijų priklausė Vokietijos bendrovei *BMA Braunschweigische Maschinenbauanstalt AG* (toliau – BMA AG).

15. *BMA Groep* turėjo teisę skirti ir atleisti BMA NL valdymo organus. Tam tikrais laikotarpiais BMA AG darbuotojai pagal įstatus buvo paskirti į BMA NL valdymo organus.

16. Dėl svarbių sprendimų ir veiksmų BMA NL valdymo organai turėjo gauti *BMA Groep* sutikimą, o ši – BMA AG sutikimą.

17. 2004–2011 m. BMA NL iš BMA AG gavo iš viso 38 mln. EUR paskolų. Finansavimas buvo teikiamas per BMA NL sąskaitą banke *Deutsche Bank Nederland BV*.

18. BMA AG taip pat laidavo už BMA NL skolas ir suteikė jai kapitalo injekcijų.

19. 2012 m. pradžioje BMA AG nutraukė finansinės paramos teikimą BMA NL. Taigi BMA NL turėjo prašyti, kad būtų paskelbtas jos bankrotas. Bankrotas paskelbtas 2012 m. balandžio 3 d. Dauguma preliminariai pripažintų neužtikrintų reikalavimų priklauso kreditoriams Vokietijoje (pirmiausia pačiai BMA AG) ir kitoms Vokietijoje įsisteigusioms bendrovėms, priklausančioms grupei BMA AG.

20. Kiti kreditoriai, kurių reikalavimai dar nepatenkinti, įsisteigę įvairiose šalyse, įskaitant kai kurias ne Europos Sąjungos valstybes. Bankrutuojančio subjekto turto nepakanka visų kreditorių viso dydžio reikalavimams patenkinti.

21. BMA NL bankroto administratorius, gindamas visų kreditorių interesus, *Rechtbank Midden-Nederland* (Vidurio Nyderlandų pirmosios instancijos teismas) pareiškė *Peeters / Gatzen* ieškinį BMA AG.

22. 2018 m. gegužės 23 d. nutartimi tas teismas pagal Reglamento (ES) 2015/848[7] 3 straipsnį pripažino savo jurisdikciją nagrinėti ieškinį.

23. 2016 m. birželio 21 d. buvo įsteigtas *Stichting Belangbehartiging Crediteuren BMA Nederland* (*BMA Nederland* kreditorių interesų gynimo fondas; toliau – fondas), kurio tikslas – ginti BMA NL kreditorių, patyrusių žalos dėl BMA AG veiksmų, interesus.

24. 2018 m. rugpjūčio 15 d. fondas tam pačiam pirmosios instancijos teismui pateikė prašymą leisti įstoti į bankroto administratoriaus ir BMA AG bylą. 2019 m. sausio 30 d. nutartimi teismas tenkino šį prašymą ir pripažino savo jurisdikciją jį nagrinėti pagal Reglamento Nr. 1215/2012 8 straipsnio įžanginę dalį ir 2 punktą.

[7] 2015 m. gegužės 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas dėl nemokumo bylų (OL L 141, 2015, p. 19; toliau – Nemokumo reglamentas).

25. 2019 m. vasario mėn. Teisingumo Teismas priėmė Sprendimą *NK*[8]. Jame konstatavo, kad bankroto administratoriaus pareikštas *Peeters / Gatzen* ieškinys patenka ne į Nemokumo reglamento, o į Reglamento (EB) Nr. 44/2001[9] taikymo sritį.

26. Dėl šios priežasties BMA AG prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo paprašė peržiūrėti 2018 m. gegužės 23 d. ir 2019 sausio 30 d. nutartis.

27. Pirmosios instancijos teismas mano, kad negalima palikti galioti jo 2018 m. gegužės 23 d. nutarties, tačiau abejoja, ar turi pripažinti savo jurisdikciją, atsižvelgdamas į Reglamente Nr. 1215/2012 numatytą alternatyvų jurisdikcijos pagrindą.

28. Šiomis aplinkybėmis *Rechtbank Midden-Nederland* (Vidurio Nyderlandų pirmosios instancijos teismas) pateikė Teisingumo Teismui prejudicinius klausimus; iš jų pakartoju tik ketvirtąjį, suskirstytą į keturias dalis:

„a) Ar [Reglamento Nr. 864/2007] 4 straipsnio 1 dalį reikia aiškinti taip, kad „šalis, kurioje atsirado žala“, yra šalis, kurioje yra bendrovės, negalinčios atlyginti dėl pirma nurodytos rūpestingumo pareigos neįvykdymo šios bendrovės kreditorių patirtos žalos, buveinė?

b) Ar nustatant šią vietą yra reikšminga aplinkybė, kad ieškinius pareiškė bankroto administratorius, vykdydamas jam pagal teisės aktus pavestą užduotį realizuoti bankrutuojančio subjekto turtą, ir kolektyviniams interesams atstovaujantis subjektas, veikiantis visų bendrai kreditorių naudai (bet ne jų vardu)?

c) Ar nustatant šią vietą yra reikšminga aplinkybė, kad kai kurių kreditorių gyvenamoji vieta yra ne Europos Sąjungos teritorijoje?

d) Ar aplinkybė, jog bankrutuojanti Nyderlandų bendrovė ir jos aukštesnės grandies patronuojančioji bendrovė buvo sudariusios finansavimo susitarimus, kuriuose buvo numatyta, jog jurisdikciją turi Vokietijos teismai ir taikoma Vokietijos teisė, lemia tai, kad nurodomas BMA AG padarytas deliktas yra akivaizdžiai glaudžiau susijęs su kita nei Nyderlandai šalimi, kaip tai suprantama pagal [r]eglamento „Roma II“ 4 straipsnio 3 dalį?“

III. Procesas Teisingumo Teisme

29. Prašymas priimti prejudicinį sprendimą Teisingumo Teisme užregistruotas 2020 m. rugsėjo 29 d.

30. Pastabas pateikė bankroto administratorius, BMA AG, fondas ir Europos Komisija.

31. Buvo nuspręsta, kad teismo posėdžio rengti nebūtina.

[8] 2019 m. vasario 6 d. sprendimas (C-535/17, EU:C:2019:96).

[9] 2000 m. gruodžio 22 d. Tarybos reglamentas dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo (OL L 12, 2001, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 19 sk., 4 t., p. 42).

IV. Analizė

32. Kadangi šioje išvadoje tik aiškinamas reglamento „Roma II“ 4 straipsnis, visų pirma turiu išnagrinėti fondo pateiktą prieštaravimą dėl šio reglamento taikymo srities. Fondas mano, kad byloje nagrinėjamai atsakomybei taikoma bendrovių teisė, todėl ši atsakomybė nepatenka į reglamento „Roma II“ taikymo sritį pagal jo 1 straipsnio 2 dalies d punktą.

33. Norint atsakyti į šį prieštaravimą reglamento „Roma II“ sąvokos turi būti išaiškintos laikantis įprastų aiškinimo kriterijų. Be to, kaip nurodė teisės aktų leidėjas, reikia užtikrinti šio teisės akto, Reglamento Nr. 1215/2012 ir su sutartinėms prievolėms taikytina teise susijusių teisės aktų nuoseklumą [10].

34. Kiek tai susiję su Reglamentu Nr. 1215/2012, užtikrinti nuoseklumą būtina dėl to, kad kolizinės taisyklės kodifikuotos papildomai, palyginti su jurisdikciją reglamentuojančiomis taisyklėmis. Dėl sutartines prievoles reglamentuojančių kolizinių teisės normų pakanka priminti, kad reglamentas „Roma II“ buvo parengtas kaip „natūralus darbų, kurie Sąjungos lygmeniu atliekami vienodinant tarptautinės privatinės teisės normas dėl sutartinių ir nesutartinių civilinio ir komercinio pobūdžio prievolių, tęsinys“ [11].

35. Vis dėlto reikalavimas užtikrinti, kad šie teisės aktai būtų aiškinami nuosekliai, nėra absoliutus. Taip pat svarbu, kad būtų išlaikytas kiekvieno jų vidinis nuoseklumas ir kad tų teisės aktų bei atitinkamos teisės normos tikslai būtų nuoseklūs [12].

36. Reglamentu „Roma II“ remiamasi siekiant nustatyti taikytiną teisę, o ne tarptautinę jurisdikciją. Nustatant jurisdikciją žalą sukėlusio įvykio vietą ir tai, kad (kaip išaiškinta) tokių vietų yra dvi, galima paaiškinti remiantis motyvais, susijusiais su lengvesniu įrodinėjimu ir tinkamu teisingumo organizavimu, o reglamente „Roma II“ nurodytas ryšys yra vienintelis [13] ir grindžiamas jo 16 konstatuojamojoje dalyje išdėstytais motyvais [14].

[10] Reglamento „Roma II“ 7 konstatuojamoji dalis. Taip pat žr. 2008 m. birželio 17 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 593/2008 dėl sutartinėms prievolėms taikytinos teisės (Roma I) (OL L 177, 2008, p. 6; toliau – reglamentas „Roma I“) 7 konstatuojamąją dalį ir Teisingumo Teismo jurisprudenciją, be kita ko, 2019 m. sausio 31 d. Sprendimo *Da Silva Martins* (C-149/18, EU:C:2019:84) 28 punktą.

[11] 2003 m. liepos 22 d. (Komisijos) pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl nesutartinėms prievolėms taikytinos teisės („Roma II“), COM(2003) 427 *final*, p. 3.

[12] 2014 m. sausio 16 d. Sprendimo *Kainz* (C-45/13, EU:C:2014:7) 20 punktas ir 2019 m. spalio 3 d. Sprendimo *Petruchová* (C-208/18, EU:C:2019:825) 63 punktas.

[13] Reglamente „Roma II“ kaip kriterijus (be kita ko, šalutinis) numatyta tik žalos vieta, taikant sistemą, pagal kurią teoriškai pirmenybė teikiama šalių sutartam pasirinkimui (žr. 14 straipsnį), o jame nustatyti sprendimai dėl tam tikrų deliktų yra įvairūs (5 ir paskesni straipsniai).

[14] Žr., be kita ko, šią doktriną: von Hein, J. „Article 4 Rome II“, Callies, G. P. *Rome Regulations*, 2-asis leidimas, Wolters Kluwer, 5 punktas ir papildomos nuorodos; joje akcentuojamas ryšys tarp galimybės numatyti taikytiną teisę ir galimos atsakomybės už žalą, kuri bus patirta ateityje, užtikrinimo. Pagal reglamento „Roma II“ 4 straipsnį galimybė numatyti (veiką įvykdžiusio asmens galimybė numatyti savo veiksmų pasekmes ir nukentėjusio asmens galimybė numatyti, kai jo turtui ar neliečiamybei kyla grėsmė tam tikroje vietoje) suprantama abstrakčiai, t. y. ji nesusijusi su konkretaus ginčo šalimis: šią nuostatą reikėtų palyginti su 5 straipsnio 1 dalies pabaiga.

A. Reglamento „Roma II“ taikymo sritis. Jo netaikymas nesutartinėms prievolėms, kylančioms pagal bendrovių teisę

1. Problemos aprašymas. Šalių pozicijos

37. Sprendime dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą nurodyta, kad (tariama) BMA AG deliktinė atsakomybė kyla dėl to, kad ji pažeidė rūpestingumo pareigą trečiųjų asmenų atžvilgiu. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, kuriam nekyla abejonių dėl reglamento „Roma II“ taikymo, tik nurodo, kad ginčo šalių argumentai šiuo klausimu skiriasi [15].

38. Nėra duomenų, kad fondas nacionaliniame teisme būtų pateikęs kokį nors prieštaravimą dėl taikytinos teisės. Vis dėlto jis jį pateikė Teisingumo Teisme.

39. Fondas teigia, kad nagrinėjamas ieškinys nepatenka į reglamento „Roma II“ taikymo sritį, nes grindžiamas BMA AG, kaip nemokiai Nyderlandų bendrovei vadovaujančios įmonės ar tos bendrovės akcininkės, atsakomybe. BMA AG pažeista rūpestingumo pareiga turi būti vykdoma pagal bendrovių teisę, todėl atsakomybė nepatenka į reglamento „Roma II“ taikymo sritį [16].

40. Be to, bankroto administratorius žalos atsiradimą sieja su Vokietijos bendrove, kaip Nyderlandų bendrovės akcininke (netiesiogine). Vis dėlto atsižvelgdamas į tai jis nedaro išvados, kad reglamentas „Roma II“ netaikytinas [17].

41. Priešingai, BMA AG teigia, kad jos atsakomybė, jei tokia yra, kyla dėl neteisėtos veikos, kurią ji vykdė kaip lėšų nemokiai bendrovei skolintoja [18].

42. Galiausiai nesutariama dėl patronuojančiosios bendrovės (BMA AG), kuri daugelį metų teikė finansinę paramą patronuojamajai įmonei, kad ši dirbtinai išliktų „gyvybinga“, o vėliau nutraukė paramos teikimą ir dėl to pastaroji įmonė tapo nemoki, rūpestingumo pareigos pobūdžio.

2. Reglamento netaikymas nesutartinėms prievolėms, atsirandančioms pagal bendrovių, asociacijų ir kitų juridinių asmenų teisę

43. Turiu pateikti išvadą ne dėl Nyderlandų teisės aiškinimo ar taikymo srities, o tik dėl reglamento „Roma II“ taikymo srities, kiek tai susiję su 1 straipsnio 2 dalies d punkte numatytu netaikymu.

44. Reglamente nepateikta bendros „bendrovių teisės“ sričiai priklausančių klausimų apibrėžties, jame taip pat nedaroma nuorodos į valstybių narių teisės sistemas. Taigi ši sąvoka turi būti aiškinama savarankiškai [19].

[15] 4.2, 4.3 ir 5.2 punktai susiję su bankroto administratoriumi ir fondu, 7.3 punkte paaiškinami atsakovo argumentai dėl „Handlungsort“.

[16] Jo rašytinių pastabų 16 ir paskesni punktai. Fondas situaciją lygina su nagrinėta 2013 m. liepos 18 d. Sprendime *ÖFAB* (C-147/12, EU:C:2013:490; toliau – Sprendimas *ÖFAB*). Priminsiu, kad toje byloje prašymas priimti prejudicinį sprendimą buvo pateiktas ne dėl taikytinos teisės, o dėl teismo, turinčio jurisdikciją pagal Reglamentą Nr. 44/2001. Tame reglamente (arba dabar galiojančiame reglamente) nėra nuostatos, panašios į reglamento „Roma II“ 1 straipsnio 2 dalies d punktą. Toje byloje buvo sprendžiamas klausimas, ar atsakovų atsakomybė laikytina sutartine (tokiu atveju būtų taikoma 5 straipsnio 1 dalis), ar deliktine (tada turėtų būti taikoma 5 straipsnio 3 dalis).

[17] Rašytinių pastabų 1.1, 3.3 ir paskesni punktai; atsakymas į 4a klausimą, p. 12.

[18] Jos rašytinių pastabų 49 ir paskesni punktai. BMA AG nepritaria 57 ir 58 punktuose pateiktam bendrovių vertinimui ir tiesiogiai nenagrinėja reglamento „Roma II“ taikymo. Siekdama, kad jos (tariama) atsakomybė nebūtų įtraukta į bendrovių teisės taikymo sritį, ji pabrėžia, kad ši byla ir byla, kurioje priimtas Sprendimas *ÖFAB*, skiriasi.

[19] 2015 m. gruodžio 10 d. Sprendimo *Lazar* (C-350/14, EU:C:2015:802) 21 punktas.

45. Nuostata dėl netaikymo atitinka Romos konvencijos [20] 1 straipsnio 2 dalies e punkte pateiktą taisyklę ir buvo perimta iš reglamento „Roma I“ 1 straipsnio 2 dalies f punkto, papildant ją nuostata dėl asmeninės pagal įstatymus numatytą apskaitos dokumentų auditą atliekančių auditorių atsakomybės bendrovės ar jos narių atžvilgiu.

46. Sprendimas neišplėsti Romos konvencijos taikymo srities taip, kad ji apimtų bendrovių teisės klausimus, istoriškai pateisinamas visų pirma atsižvelgiant į tam tikras aplinkybes: tuo metu buvo imamasi veiksmų materialinę bendrovių teisę suderinti Sąjungos lygmeniu [21]. Šis tikslas nebuvo visiškai pasiektas, todėl reglamento „Roma I“ (ir reglamento „Roma II“) taikymo srities neįmanoma apriboti remiantis *lex societatis* – teise, kurios materialinę taikymo sritį visoms valstybėms narėms nustatė Europos teisės aktų leidėjas.

47. Reglamente „Roma II“ yra papildomos informacijos – išvardijamos visos nesutartinės prievolės, nepatenkančios į jo taikymo sritį dėl to, kad joms taikoma bendrovių teisė. Vis dėlto toks išvardijimas neišsprendžia visų problemų, ir ne tik todėl, kad sąrašas nėra baigtinis [22].

48. Nesutartines prievoles laikyti patenkančiomis į *lex societatis* arba *lex loci delicti* [23] taikymo sritį vis dar sudėtinga, net jei tos prievolės yra susijusios su tam tikrais aspektais, kaip antai įtrauktais į tą sąrašą. Tai rodo aplinkybė, kad valstybių narių praktikoje priimti sprendimai yra įvairūs [24].

49. Teisingumo Teismas, spręsdamas dėl reglamento netaikymo sutartinių prievolių srityje, pakartojo Romos konvencijos ataskaitoje pateiktus paaiškinimus ir pažymėjo, kad bendrovės santykiai arba vidaus „veikla“ (jiems reglamentai netaikomi) atskiriami nuo išorės santykių (jiems reglamentai taikomi) [25].

50. Teisingumo Teismo akcentuotas atskyrimas gali būti taikomas pirmajai iš trijų kategorijų klausimų, kuriems reglamentas „Roma II“ netaikomas ir kurie nurodyti jo 1 straipsnio 2 dalies d punkte: bendrovių steigimui, teisnumui, vidaus veiklai ir likvidavimui. Visi šie bendrovės vidaus veiklos aspektai reglamentuojami tik bendrovių teisėje.

51. Vis dėlto abejoju, ar „vidaus veiklos“ kriterijaus pakanka siekiant aiškinti ir atriboti kitas dvi kategorijas, kurioms reglamentas netaikomas: a) *asmeninę* narių ir valdymo organų atsakomybę už bendrovės arba kitų juridinių asmenų įsipareigojimus; ir b) asmeninę pagal įstatymus numatytą apskaitos dokumentų auditą atliekančių auditorių atsakomybę bendrovei ar jos nariams.

[20] Konvencija dėl sutartinėms prievolėms taikytinos teisės, pateikta pasirašyti 1980 m. birželio 19 d. Romoje (OL L 266, 1980, p. 1; toliau – Romos konvencija).

[21] Mario Giuliano ir Paul Lagarde parengta Konvencijos dėl sutartinėms prievolėms taikytinos teisės ataskaita (OL C 282, 1980, p. 1; toliau – ataskaita), *visų pirma* p. 12. Taip pat žr. 2016 m. balandžio 7 d. Sprendimo *KA Finanz* (C-483/14, EU:C:2016:205) 52 punktą.

[22] Generalinis advokatas H. Saugmandsgaard Øe savo išvados byloje *Verein für Konsumenteninformation* (C-272/18, EU:C:2019:679) 47 punkte nurodė, kad „sunku, o galbūt net neįmanoma išsamiai apibrėžti, ką apima klausimas, susijęs su bendrovių teise ir *lex societatis*. <…> Be to, reikia pažymėti, kad kai kuriose teisės sistemose teisės kolizijos taisyklėse pateikiamas klausimų, kurie patenka į *lex societatis* taikymo sritį, sąrašas. Vis dėlto šie sąrašai yra tik pavyzdiniai ir klausimai, kuriems taikoma minėta teisė, valstybėse narėse skiriasi. Atsižvelgiant į šiuos skirtumus, neabejotinai dėmesį reikia sutelkti į pagrindinius visuotinai šiose valstybėse pripažįstamus klausimus“.

[23] Arba prireikus *lex concursus*: žr. (taip pat dėl bendrovės vadovų asmeninės atsakomybės) 2015 m. gruodžio 10 d. Sprendimą *Kornhaas* (C-594/14, EU:C:2015:806).

[24] Žr. iki 2018 m. rugsėjo mėn. surinktais duomenimis pagrįstą tyrimą: Gerner-Beuerle, C., Mucciarelli, F., Schuster, E. ir Siems, M. *The Private International Law of Companies in Europe*, Hart, Beck, Nomos, 2019, 4.5 lentelė.

[25] 2019 m. gegužės 8 d. Sprendimo *Kerr* (C-25/18, EU:C:2019:376) 33 ir 34 punktai ir 2019 m. spalio 3 d. Sprendimo *Verein für Konsumenteninformation* (C-272/18, EU:C:2019:827) 35 ir paskesni punktai.

52. Manau, kad svarbi aplinkybė yra teisės aktų leidėjo noras vienoje sistemoje (*lex societatis*) išlaikyti tuos sutartinio ar nesutartinio pobūdžio aspektus, dėl kurių egzistuoja konkretus sprendimas, kylantis dėl tų aspektų ryšio su juridinio asmens veikimu ir veikla įmonėje („vidaus veikla“) ar už jos ribų („išorės veikla“).

53. Konkrečiai kalbant, dėl asmeninės narių ir valdymo organų atsakomybės už bendrovės įsipareigojimus pažymėtina, kad reglamento „Roma II“ netaikymas yra suprantamas, nes tai, kad yra bendrovė, nusveria visas kitas aplinkybes. Jei deliktinės atsakomybės taisyklė taip susijusi su bendrovei būdingomis aplinkybėmis, kad be jų yra beprasmė, tai reiškia, kad būtent tai yra svarbiausia kvalifikuojant atsakomybę.

54. Komisija tai pažymėjo 2003 m. pateiktame savo pasiūlyme dėl reglamento: „šio klausimo [dėl asmeninės narių ir valdymo organų atsakomybės už bendrovės įsipareigojimus] negalima atskirti nuo bendrovių teisės <…>, taikytinos bendrovei <…>, kuriai tenka atsakomybė vykdant veiklą.“ [26]

55. Pripažįstu, kad taikyti šią taisyklę nėra paprasta ne tik dėl reglamento „Roma II“ teksto, bet ir dėl paties bendrovių klausimu kylančio neaiškumo.

3. Nesutartinės prievolės, atsirandančios „iš asmeninės darbuotojų [narių] ir dalyvių [valdymo organų] atsakomybės už bendrovės arba kito minėto subjekto [ar kito juridinio asmens] įsipareigojimus“

56. Siekiant nustatyti, ar nesutartinei prievolei taikomas reglamento „Roma II“ 1 straipsnio 2 dalies d punktas, reikia išnagrinėti atsakomybės taikymo nariams ir valdymo organams pagrindą (*ratio legis*), kad būtų galima nustatyti, iš kur ji kyla arba kur yra įtvirtinta bendrovių atveju:

– reglamentas netaikomas, kai pagal įstatymą atsakomybė išplečiama taip, kad tenka ne tik bendrovei, bet ir valdymo organui, arba taikoma tiesiogiai valdymo organui, remiantis bendrovių teisėje numatytais pagrindais.

– Priešingai, reglamentas „Roma II“ taikomas tais atvejais, kai atsakomybė kyla dėl bendrosios pareigos *neminem laedere* pažeidimo arba dėl kito konkretaus, bet su bendrovėmis nesusijusio pagrindo.

57. Manau, kad kreditorius, kuris pagal įstatymą turi teisę iš trečiųjų asmenų reikalauti sumokėti bendrovės skolas ir pagal tą įstatymą pareiškia ieškinį valdymo organui dėl jo lojalumo ir rūpestingumo pareigų bendrovei pažeidimo, veikia pagal bendrovių teisę. Valdymo organo atsakomybei taikytina teisė nustatoma ne pagal reglamentą „Roma II“.

[26] Šios išvados 11 išnaša. Dar aiškesnė buvo 2006 m. vasario 21 d. iš dalies pakeisto pasiūlymo (COM(2006) 83 *final*) 1 straipsnio 2 dalies d punkto formuluotė. Galutinis tekstas atitinka Romos konvencijos 1 straipsnio 2 dalies e punktą.

58. To paties kreditoriaus reikalavimas, grindžiamas bendrąja rūpestingumo pareiga *erga omnes*, kuri skiriasi nuo konkrečios rūpestingumo pareigos, kylančios iš valdymo organo ir bendrovės santykių, patenka į materialinę reglamento taikymo sritį [27].

59. Formalus požymis, kad reikalaujama atsakomybė patenka į bendrovių teisės taikymo sritį, yra tas, kad prievolė ir atitinkamas ieškinys reglamentuojami bendrovių teisei skirtuose, o ne bendruose deliktinę atsakomybę reglamentuojančiuose teisės aktuose. Vis dėlto tai tik požymis ir juo negalima remtis mechaniškai ar automatiškai.

60. Taikant sistemas, pagal kurias teisės aktuose numatyta taikytina tvarka formaliai yra vienoda (bendroji taisyklė dėl deliktinės atsakomybės, taikoma visais atvejais), atskirti taikytiną teisę sunkiau nei tais atvejais, kai egzistuoja atskiros nuostatos. Tokie sunkumai nereiškia, kad atskirti neįmanoma, nes teismų praktikoje neabejotinai yra nurodyti skirtumai.

61. Atvirkščiai, tai, kad į bendrovėms skirtus teisės aktus įtraukta taisyklė dėl individualaus ieškinio valdymo organui (kaip priešprieša „netiesioginiam“ ieškiniui), nebūtinai reiškia, kad panaikinamas tos taisyklės, kaip nuostatos dėl bendrosios deliktinės atsakomybės, pobūdis: reikia išnagrinėti jos *ratio legis* [28].

62. Dar vienas skiriamasis bruožas yra kiekvienam ieškiniui numatyta tvarka. Tiek kreditoriaus pareikšto „netiesioginio“ ieškinio, tiek individualaus ieškinio galutinis tikslas – bendrovės valdymo (arba sprendimus priimantį) organą pripažinti kaltu dėl bendrovės skolų, tačiau kiekvienu atveju paprastai skiriasi tai, ką reikia įrodyti teisme [29], taip pat skiriasi gynybos priemonės, kuriomis gali remtis valdymo organas [30].

63. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, galima teigti, kad, pavyzdžiui, reglamentas „Roma II“ netaikomas šioms sritims:

– atsakomybei, tenkančiai valdymo organui, kuris nevykdo pareigos prašyti likviduoti bendrovę (arba iškelti jai bankroto bylą), kai tokia galimybė numatyta pagal teisės aktus [31],

– nariams pareikštam ieškiniui dėl nesiimtų veiksmų, reikalingų siekiant baigti steigti ribotos atsakomybės bendrovę [32],

[27] Žr. Alfaro Águila-Real, J. „Administradores frente a accionistas y acreedores: deberes de lealtad para los accionistas y obligaciones pactadas o legales para los acreedores“, Bermejo Gutiérrez, N., Martínez Flórez, A. ir Recalde Castells, A. (leid.) *Las reestructuraciones de las sociedades de capital en crisis*, Civitas-Thomson Reuters, p. 69 ir paskesni. Autorius mano, kad šios išvados 57 punkte aprašytu atveju kreditorius pareiškia „netiesioginį ieškinį“ („derivative action“), kuriuo siekiama atkurti bendrovės turtą, o 58 punkte aprašytu atveju – „individualų ieškinį“ („direct action“), susijusį su jo paties turtine žala. Jis priduria (p. 73 ir 74), kad ir valdymo organų pareigos, ir subjektai, dėl kurių vykdomos šios pareigos, bendrovės mokumo krizės atveju išlieka nepakitę, tačiau gali skirtis reikalaujamas rūpestingumo kreditorių atžvilgiu lygis. Autorius pripažįsta, kad yra ir kitų nuomonių; jis jas atmeta.

[28] Šioje taisyklėje, nepaisant jos sisteminės vietos, gali būti pateikta paprasta nuoroda į kitas sutartinės ar deliktinės atsakomybės sistemas.

[29] Kadangi skiriasi taisyklė, pagal kurią tam tikri veiksmai objektyviai ar subjektyviai priskiriami valdymo organui.

[30] Priemonės, kuriomis būtų galima remtis, jei ieškinį pareikštų bendrovė arba nariai („netiesioginio“ ieškinio atveju), ir priemonės, kuriomis remiamasi kiekvieno kreditoriaus atžvilgiu, kai ieškinys individualus.

[31] Šios konkrečios pareigos esmė – užkirsti kelią tolesnei komercinei bendrovės, kuri turėjo būti savanoriškai ar priverstinai likviduota, veiklai.

[32] Nustatant šią atsakomybę siekiama apsaugoti trečiuosius asmenis, kuriuos sieja ryšiai su neregistruotais subjektais, ir paskatinti registruoti bendroves. Taigi Ispanijoje paprastai taikomi *Código de comercio* (Prekybos kodeksas) 119 ir 120 straipsniai (*Real Decreto de 22 de agosto de 1885, por el que se publica el Código de comercio* (1885 m. rugpjūčio 22 d. Karaliaus dekretas, kuriuo paskelbiamas Prekybos kodeksas) arba Vokietijoje – *Gesetz betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung in der im Bundesgesetzblatt Teil III, Gliederungsnummer 4123-1, veröffentlichten bereinigten Fassung, zuletzt geändert durch Artikel 18 des Gesetzes vom 3. Juni 2021* (Įstatymas dėl ribotos atsakomybės bendrovių, *GmbHG*)) 11 straipsnio II dalis.

– ieškiniui dėl valdybos narių, kurie privalo prisiimti atsakomybę už bendrovės skolas, kai jie nesiima tam tikrų oficialių priemonių bendrovės finansinei padėčiai kontroliuoti, jei bendrovė neturi pakankamai finansinių lėšų. Ši atsakomybė nurodyta *Aktiebolagslag* (Švedijos akcinių bendrovių įstatymas) 25 skyriaus 18 straipsnyje, išnagrinėtame Sprendime *ÖFAB*.

64. Vis dėlto reglamentas galėtų būti taikomas ieškiniams dėl kompensacijos, kuri nariams ir tretiesiems asmenims gali priklausyti už valdymo organų veiksmus, tiesiogiai pažeidžiančius tų organų ir trečiųjų asmenų interesus, jeigu jiems nustatyta tvarka atitinka bendrąsias atsakomybės taisykles.

65. Dar kartą pripažįstu, kad taisyklė, pagal kurią atskiriamos šios dvi atsakomybės kategorijos, nėra tokia aiški kaip norėtųsi, tačiau nerandu kitos taisyklės, kurią taikant būtų galima pateikti tikslesnius sprendimus.

66. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, atsižvelgdamas į ginčo aplinkybes ir į tai, kas išdėstyta pirma, turi nuspręsti, ar reglamentas „Roma II“ taikytinas nagrinėjamoje byloje. Tuo atveju, jeigu būtų patvirtinta, kad atsakymas teigiamas (tokia išvada netiesiogiai darytina remiantis to teismo sprendimu dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą), nagrinėsiu ketvirtąjį Teisingumo Teismui pateiktą prejudicinį klausimą, apimantį keturis klausimus.

B. Ketvirtasis prejudicinis klausimas

1. a punktas: BMA AG prievolei taikytina teisė

67. Pagal reglamento „Roma II“ 4 straipsnį taikytina teisė iš esmės yra žalos padarymo vietos teisė, išskyrus atvejus, kai: i) šalys pasirinko kitą teisę[33] pagal 14 straipsnį; arba ii) yra viena iš faktinių aplinkybių, nurodytų 5 ir paskesniuose straipsniuose pateiktose specialiose kolizinėse teisės normose.

68. Siekiant nagrinėjamoje byloje nustatyti žalos padarymo vietą pažymėtina, kad:

– 4 straipsnio 1 dalyje *in fine* nurodyta, jog nesvarbu nei tai, kurioje šalyje įvyko žalą sukėlęs įvykis, nei šalis, kurioje gali atsirasti netiesioginės to įvykio pasekmės,

– Teisingumo Teismas jau yra išaiškinęs (dėl Briuselio konvencijos 5 straipsnio 3 dalies)[34], ką galima laikyti žalos atsiradimo vieta susiklosčius faktinėms aplinkybėms, panašioms į nagrinėjamas šioje byloje[35].

69. Iš tiesų Sprendime *Dumez France ir Tracoba* Teisingumo Teismas pripažino, kad:

– „nors <…> konvencijos 5 straipsnio 3 dalyje numatyta sąvoka „vieta, kurioje įvyko žalą sukėlęs įvykis“ gali nurodyti vietą, kurioje atsirado žala, pastarąją sąvoką galima suprasti tik kaip

[33] Remiantis sprendimu dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą, BMA AG ir BMA NL sutartyse yra sąlyga, pagal kurią pasirenkama Vokietijos teisė. Toliau nagrinėsiu galimą jos poveikį nustatant teisę, taikytiną BMA NL kreditorių reikalavimui BMA AG.

[34] 1968 m. Briuselio konvencija dėl jurisdikcijos ir teismų sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose vykdymo (OL L 299, 1972, p. 32; konsoliduotas tekstas OL C 27, 1998, p. 1).

[35] 1990 m. sausio 11 d. Sprendimas *Dumez France ir Tracoba* (C-220/88, EU:C:1990:8; toliau – Sprendimas *Dumez France ir Tracoba*). *Dumez* ir kitos bendrovės prašė atlyginti žalą, tariamai patirtą dėl kitoje susitariančiojoje valstybėje įsisteigusių patronuojamųjų bendrovių nemokumo. Jos tapo nemokios dėl to, kad užsakovo nurodymu Vokietijoje buvo nutraukta nekilnojamojo turto statybos programa; tai buvo padaryta Vokietijos bankams nusprendus atšaukti šiai programai suteiktas paskolas.

nurodančią vietą, kurioje įvyko žalingų pasekmių *tiesiogiai* nukentėjusiam asmeniui sukėlęs įvykis, dėl kurio atsirado deliktinė arba kvazideliktinė atsakomybė“ [36],

– „žala, kurią nurodė patronuojančiosios bendrovės, <…> yra tik netiesioginis ekonominių nuostolių, kuriuos pirmiausia patyrė jų patronuojamosios bendrovės, kai buvo nutrauktas kreditų mokėjimas ir dėl to sustabdyti darbai, padarinys“ [37],

– „nurodyta žala yra tik netiesioginė pasekmė žalos, kurią iš pradžių patyrė kiti juridiniai asmenys, tiesiogiai nukentėję nuo žalos, patirtos kitoje vietoje nei ta, kurioje netiesiogiai nukentėjęs asmuo vėliau patyrė žalą“ [38].

70. Taigi Teisingumo Teismas nusprendė, kad siekiant nustatyti tarptautinę jurisdikciją žalos padarymo vieta yra ta vieta, kurioje *tiesiogiai* nukentėjusiems asmenims buvo padaryta (pirmoji) žala.

71. Vadovaujantis ta pačia logika galima teigti, kad nagrinėjamoje byloje žala pirmiausia padaryta bankrutavusios bendrovės turtui, o jos kreditorių patirta žala yra netiesioginė [39]: žala padaryta pirmojo subjekto (bendrovės) turtui ir ta žala turi įtakos kitos šalies ar šalių turtui, nes skolininko turto nepakanka visoms skoloms padengti.

72. Žinau, kad sunku kvalifikuoti žalą kaip „tiesioginę“ ar „netiesioginę“ arba įvertinti, ar asmuo nukentėjo „tiesiogiai“, ar „netiesiogiai“. Vis dėlto abu šie veiksmai atliekami ne abstrakčiai, o atsižvelgiant į reglamente „Roma II“ numatytas ir Teisingumo Teismo nurodytas aplinkybes bei tikslus.

73. Sprendime *Lazar* [40] Teisingumo Teismas turėjo nustatyti, kokia teisė taikytina asmens, žuvusio per eismo įvykį kitoje valstybėje narėje nei ieškovų gyvenamoji vieta, artimųjų ieškiniui. Šiuo tikslu:

– jis priminė, kad pagal reglamento „Roma II“ 2 straipsnį „žala apima visas pasekmes, atsirandančias dėl delikto [žalą sukėlusio įvykio]“, ir kad žala, susijusi su asmens, žuvusio per eismo įvykį vienoje valstybėje narėje, mirtimi ir patirta kitoje valstybėje narėje gyvenančių šio asmens artimųjų, yra šio įvykio sukeltos „netiesioginės pasekmės“, kaip tai suprantama pagal 4 straipsnį [41],

– Teisingumo Teismo pažymėjo, kad žala, į kurią reikia atsižvelgti nustatant jos atsiradimo vietą, yra tiesioginė žala,

– remdamasis sisteminiais argumentais [42] ir siekdamas užtikrinti, kad būtų galima numatyti taikytiną teisę [43], jis nurodė, kad „<…> kai galima nustatyti tiesioginės žalos atsiradimą, <…>

[36] Ten pat, 20 punktas. Kursyvu originale neišskirta.

[37] Ten pat, 13 punktas.

[38] Ten pat, 14 punktas.

[39] Taigi tai nėra *pradinė* žala kreditoriams, kaip teigia bankroto administratorius savo pastabų 3.18 punkte.

[40] 2015 m. gruodžio 10 d. sprendimas (C-350/14, EU:C:2015:802).

[41] Ten pat, 22, 23 ir 25 punktai.

[42] Ten pat, 26 ir 27 punktai. Reglamento „Roma II“ 15 straipsnio f punkte nurodyta, kad užduotis nustatyti asmenis (galbūt trečiuosius asmenis arba „netiesiogiai“ nukentėjusius subjektus), turinčius teisę į kompensaciją, patenka į nustatytos teisės taikymo sritį.

[43] Ten pat, 29 punktas.

šios tiesioginės žalos vieta bus svarbus kriterijus nustatant taikytiną teisę, neatsižvelgiant į netiesiogines šio įvykio pasekmes“ [44].

74. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turės taikyti Nyderlandų teisę, jei nuspręs, kad bankrutavusios bendrovės turtas yra Nyderlanduose (logiška, kad jis turi patikslinti šiuos aspektus) [45].

2. b punktas: bankroto administratoriaus arba fondo ieškinys; reikšmė žalos vietos nustatymui

75. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nori žinoti, ar nustatant taikytiną teisę įtakos gali turėti tai, kas pareiškė ieškinius: i) bankroto administratorius, vykdydamas jam pagal teisės aktus pavestą užduotį realizuoti bankrutuojančio subjekto turtą; ar ii) kolektyviniams interesams atstovaujantis subjektas, veikiantis visų kreditorių naudai (bet ne jų vardu).

76. Dėl ankstesniame skyriuje pateiktų argumentų šio klausimo nagrinėti nereikia. Žalos vieta išliks ta pati, nesvarbu, ar ieškinį pareiškė individualus nemokios bendrovės kreditorius, ar bankroto administratorius, gindamas visų kreditorių interesus, ar fondas tam tikrų kreditorių atžvilgiu [46].

77. Be to, bankroto administratorius (pareiškęs *Peeters / Gatzen* ieškinį) ir fondas (pagal *Burgerlijk Wetboek* 3:305a straipsnio 1 dalį) turi *ius agendi*, o ne materialinę teisę, kuria būtų grindžiamas jų reikalavimas [47].

78. Nyderlandų teisinėje sistemoje *Peeters / Gatzen* ieškinys arba fondo ieškinys, kaip antai pareikštas nagrinėjamoje byloje, yra numatyti kaip procesinė priemonė, kuria gali naudotis nukentėję asmenys. Naudojimasis šiomis priemonėmis nereiškia, kad gali būti pakeistos konkrečios taikytiną teisę lemiančios taisyklės, kurios turi būti numatomos žalą padariusiam subjektui ir nukentėjusiajam, be to, turi būti atsižvelgiama į abiejų šių asmenų interesus siekiant išlaikyti pusiausvyrą.

3. c punktas: kreditoriai, kurių buveinė yra trečiosiose valstybėse

79. Atrodo, kad kai kurių bendrovės BMA NL kreditorių buveinė yra už Sąjungos ribų. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas klausia, ar šis veiksnys gali turėti įtakos žalos atsiradimo vietos nustatymui, kaip tai suprantama pagal reglamento „Roma II“ 4 straipsnio 1 dalį.

[44] Ten pat, 25 punktas.

[45] Dėl to nepateikta jokio klausimo. Atrodo, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, nustatydamas žalą sukėlusio įvykio (arba atitinkamai žalos) vietą ir tarptautinę jurisdikciją bei taikytiną teisę, neteikia jokios reikšmės tam, kad bendrovės „įsisteigimo“ ir „buveinės“ sąvokos skiriasi. Komisija, remdamasi 2015 m. gegužės 21 d. Sprendimo *CDC Hydrogen Peroxide* (C-352/13, EU:C:2015:335) 52 punktu, šią vietą sutapatina su registruota buveine: žr. jos rašytinių pastabų 34 punktą. Išvadoje vartoju teismo *a quo* terminiją (į lietuvių kalbą verčiama „buveinė“).

[46] Nors tai nesusiję su pirma pateiktomis pastabomis, reikia pažymėti, kad bankroto administratoriaus ir fondo atstovaujami (arba ginami) interesai sutampa tik iš dalies. Bankroto administratorius gina bankrutuojančio subjekto interesus: atkūrus šio subjekto turtą, kreditoriai gaus tai, kas jiems priklauso pagal nemokumo taisykles. Priešingai, fondas veikia gindamas tam tikrų kreditorių interesus, kad būtų ne tik pripažinti tam tikri dalykai, bet ir priteista išmokėti suma, lygi kiekvieno atskiro reikalavimo sumai, – ji išmokama tiesiogiai kiekvienam atskiram kreditoriui.

[47] Šių subjektų įstojimas į bylą neturi reikšmės kolizinėms atsakomybės taisyklėms, tačiau reikšmės gali turėti konkrečios aplinkybės (nemokumas), kuriomis prašoma įstoti į bylą. Taip neabejotinai yra tuo atveju, kai pareiškiamas *Peter / Gaatzen* ieškinys: žalos vietos teisės taikymo sritis arba bent jau jos taikymo rezultatas tikriausiai pasikeis dėl *lex concursus* sprendimų, pavyzdžiui, susijusių su realizavus turtą gautų pajamų paskirstymu arba reikalavimų eiliškumu, siekiant užtikrinti, kad būtų pasiekti nemokumo teisės aktuose numatyti tikslai.

80. Kaip ir ankstesnio klausimo atveju, atsižvelgiant į bylos aplinkybes atsakymas turi būti neigiamas: kreditorių buveinės vieta nesvarbi, nes jiems padaryta žala yra netiesioginė.

81. Bet kuriuo atveju primenu, kad bendra šalių (t. y. žalą padariusio subjekto ir tiesiogiai nukentėjusio subjekto) buveinė – iš tiesų įprastinė gyvenamoji vieta – yra svarbi taikant 4 straipsnio 2 dalį, kuri turi pirmenybę prieš 1 dalyje nustatytą taisyklę.

82. Tai, kad dėl tokios bendros įprastinės gyvenamosios vietos trečiojoje valstybėje Sąjungos teismas turėtų taikyti Sąjungai nepriklausančios valstybės teisę, nėra keista ar nepageidaujama atsižvelgiant į reglamentą „Roma II“, kuris yra universalaus pobūdžio [48].

4. d punktas: vadinamoji išvengimo sąlyga

a) Papildomas ryšys su ankstesniais žalą padariusio asmens ir nukentėjusiojo santykiais

83. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas klausia, ar tai, kad BMA AG ir BMA NL anksčiau buvo sudariusios finansavimo sutartį, turi įtakos nustatant teisę, taikytiną pirmosios bendrovės deliktinei atsakomybei antrosios bendrovės kreditorių atžvilgiu.

84. Klausime minima reglamento „Roma II“ 4 straipsnio 3 dalis. Pagal šią nuostatą, jeigu atsižvelgiant į bylos aplinkybes matyti, kad žalą sukėlęs įvykis „yra akivaizdžiai glaudžiau susijęs su kita nei 1 ar 2 dalyse nurodyta šalimi, taikoma tos kitos šalies teisė“.

85. Toje pačioje dalyje priduriama, kad akivaizdžiai glaudesnis ryšys su kita šalimi „gali būti pagrįstas visų pirma remiantis prieš tai jau egzistuojančiais santykiais tarp šalių, pavyzdžiui, su konkrečiu deliktu [žalą sukėlusiu įvykiu] glaudžiai susijusia sutartimi“.

86. Tai, kad nurodyta ši taisyklė, taip pat vadinamoji „išvengimo sąlyga“ [49] ir „papildomas ryšys“ arba ryšys su ankstesne sutartimi ar santykiais, kaip neatskiriama to ryšio dalimi, kelia tam tikrų minčių.

87. Siekiant vykdyti išvengimo sąlygą ir taikyti šalies, kurioje atsirado tiesioginė žala, teisę, turi būti *akivaizdžiai* glaudesnis žalą sukėlusio įvykio [50] ir kitos šalies ryšys, atsižvelgiant į *visas* bylos *aplinkybes* [51].

[48] 3 straipsnis. Kitas klausimas yra toks: ar tokiomis aplinkybėmis Sąjungoje esantis teismas turi jurisdikciją, konkrečiai kalbant, pagal Reglamentą Nr. 1215/2012, nes tam, kad šis reglamentas būtų taikomas, atsakovo gyvenamoji (buveinės) vieta turi būti valstybėje narėje. Vis dėlto reglamente yra jurisdikcijos taisyklių, kurioms ši sąlyga netaikoma; be to, valstybės narės galėjo išsaugoti kitus jurisdikcijos pagrindus.

[49] Reglamento „Roma II“ 14 ir 18 konstatuojamosios dalys.

[50] 4 straipsnyje minimas *žalą sukėlęs įvykis*, o versijos ispanų kalba (kitaip nei versijų prancūzų, italų ar anglų kalbomis) 18 konstatuojamojoje dalyje vartojamas terminas *žala (daño)*. Manau, kad atsižvelgiant į sąlygos pobūdį ir tikslą reikia pripažinti, jog šią sąlygą galima taikyti, kai yra glaudus ryšys su žalą sukėlusiu įvykiu kaip visuma, t. y. su visais jo aspektais ir pasekmėmis. Nebūtinai turi būti ryšys su *žala*, aiškinama siaurąja prasme.

[51] Versijų ispanų ir italų kalbomis 18 konstatuojamojoje dalyje pažymima, kad reikia atsižvelgti į *visas* aplinkybes. Nemanau, kad dėl šio būdvardžio galima aiškinti kitaip nei atsižvelgiant į kitas versijas, kuriose minima aplinkybių *visuma* (kaip, beje, ir versijų tomis kalbomis, kurias galėjau patikrinti, 4 straipsnio 3 dalyje). Teismas visada turi atsižvelgti į *visus* žalą sukėlusio įvykio ir valstybės ryšį rodančius aspektus, kad galėtų atlikti bendrą vertinimą ir juo remdamasis padaryti tinkamą išvadą.

88. Parengiamieji darbai rodo, kad nesutariama dėl to, kokios yra šios aplinkybės [52]. Kadangi nenumatyta jokių ribojimų, laikausi nuomonės, kad turi būti vertinamos ir šalių sąlygos, ir su žalą sukėlusiu įvykiu ar pačia žala susijusios sąlygos [53].

89. Ankstesni šalių santykiai (pvz., sutartis) yra tik viena iš tokių aplinkybių ar sąlygų [54]. Nors galima teigti, kad tai itin svarbus aspektas, nes aiškiai paminėtas reglamente, iš tiesų jis pateiktas tik kaip pavyzdys. Šio aspekto svarba nėra absoliuti ir vien jo nepakanka, kad būtų galima netaikyti žalos vietos teisės (arba prireikus žalą padariusiam subjektui ir nukentėjusiajam bendros įprastinės gyvenamosios vietos teisės).

90. Pagal 4 straipsnio 3 dalį taip pat turi būti esminis atitinkamų ankstesnių santykių ir žalą sukėlusio įvykio ryšys. Esant tokiam ryšiui, pateisinama tai, kad deliktui taikytina teisė ne tik *skiriasi* nuo taikomos pagal 4 straipsnio 1 ir 2 dalis, bet ir yra *ta pati* teisė, kuri reglamentuoja ankstesnę sutartį.

91. Dėl to lengviau valdyti ieškinį (ir paskesnį procesą), pagrįstą ir sutartinių, ir nesutartinių prievolių pažeidimu, kai atsakomybė pagal abu pagrindus yra kumuliatyvi. Tai taip pat leidžia išvengti būtinybės tam tikrus aspektus priskirti prie vienos ar kitos kategorijos.

92. Vis dėlto šie privalumai nereiškia, kad galima pateisinti automatinį sutarčių teisės taikymą deliktinei atsakomybei. Kaip nurodžiau, pagal reglamento „Roma II“ 4 straipsnio 3 dalį [55] teismas turi diskreciją vertinti, ar nesutartinę prievolę ir šalį, kurios teisė reglamentuoja ankstesnius santykius, sieja svarbus ryšys [56].

93. Manau, kad ši diskrecija yra prasminga, ypač atsižvelgiant į tai, kad ankstesnei sutarčiai arba ankstesniems santykiams taikytina teisė gali būti ne nustatyta objektyviai, o pasirinkta šalių. Pirmuoju atveju sąsaja, lemianti taikytiną teisę, rodo tikrą teritorinį ar geografinį ryšį, antruoju – vien teisinį ryšį, kylantį iš susitariančiųjų šalių valios.

94. Taigi manau, kad ankstesnės BMA AG ir BMA NL finansavimo sutarties buvimas yra tik dar viena aplinkybė, į kurią galima atsižvelgti sprendžiant, ar BMA AG (tariamai) priskirtinas žalą sukėlęs įvykis yra akivaizdžiai glaudžiau susijęs su kita šalimi nei Nyderlandai, kaip tai suprantama pagal reglamento „Roma II“ 4 straipsnio 3 dalį.

[52] Konkrečiai kalbant, žr. 2005 m. liepos 6 d. Europos Parlamento rezoliuciją dėl pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl nesutartinėms prievolėms taikytinos teisės; Dokumentas A6-0211/2005, 26 pakeitimas, kuriame buvo siūloma (dabartinio) 4 straipsnio 3 dalies formuluotė (jai galiausiai nepritarta). Iš dalies pakeisto pasiūlymo dėl 2006 m. vasario 21 d. Komisijos reglamento (KOM(2006) 83 galutinis) 4 straipsnio 3 dalis, kurioje šalių lūkesčiai buvo įtraukti į tekstą kaip aspektas, itin gerai rodantis ryšį su teisine sistema, taip pat nebuvo patvirtinta.

[53] Žr. šios išvados 51 išnašą. Pavyzdžiui, manau, kad į netiesioginės žalos vietą būtų galima atsižvelgti kaip į vieną iš visų kitų veiksnių, tačiau ši vieta negali būti laikoma ryšiu pagal 4 straipsnio 1 dalį. Kitaip tariant, tokia vieta pati savaime negali nulemti taikytinos teisės: tai reikštų, kad nepaisoma teisės aktų leidėjo valios, nes jis siejamuoju kriterijumi laiko tik tiesioginę žalą.

[54] Tai matyti iš teksto. Taip pat žr. 2003 m. liepos 22 d. Komisijos pasiūlymą, minimą šios išvados 11 išnašoje. Be to, nei reglamente, nei parengiamuosiuose darbuose nepaaiškinta, kaip dėl sutarties ar ankstesnių santykių atsiranda glaudus ryšys su konkrečia šalimi.

[55] Žr. šios teisės normos ir reglamento 10, 11 ir 12 straipsnių 1 dalies neatitiktį.

[56] Jei teismas mano, kad toks ryšys yra, jis *turi* taikyti atitinkamos šalies teisę.

b) Papildomas ryšys ir netiesiogiai nukentėję asmenys

95. Nors prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas tokio klausimo nepateikė, manau, kad gali būti naudinga išnagrinėti, ar sutarties arba anksčiau susiklosčiusių šalių santykių (kaip *vienos* iš visų aplinkybių, kaip tai suprantama pagal reglamento „Roma II“ 4 straipsnio 3 dalį) vertė yra tokia pati tuo atveju, kai asmuo, reikalaujantis atlyginti patirtą žalą, yra ne sutarties šalis, o trečiasis asmuo [57].

96. Taip yra nagrinėjamoje byloje, kurioje (tariamą) žalą padariusios patronuojančiosios bendrovės ir jos patronuojamosios bendrovės – tiesiogiai nukentėjusio subjekto – finansavimo sutarčiai taip pat taikoma pasirinkta teisė.

97. Manau, kad galima teigti, jog subjektai, kurie neturi sutarties šalies statuso, siekdami nagrinėjamoje byloje svarbių tikslų gali remtis ankstesniais sutarties šalių santykiais:

– pirma, primenu, kad „netiesioginė“ žala yra nesvarbi siekiant *tinkamai* nustatyti taikytiną teisę pagal reglamento „Roma II“ 4 straipsnio 1 dalį. Atsižvelgiant į tai, aplinkybė, kad netiesiogiai nukentėję ieškovai nėra saistomi sutartinių santykių (žalą padariusio asmens ir tiesiogiai nukentėjusio subjekto santykių), taip pat neturėtų daryti poveikio išvengimo sąlygai, kuri yra tik taisyklės išimtis,

– antra, tokia išvada taip pat paaiškinama tuo, kad netiesiogiai patirta žala priklauso nuo asmeninės ar turtinės žalos, kurią pirmiausia patiria kitas nukentėjusysis. Jeigu jo patirta žala susijusi su ankstesniais santykiais ir dėl tų santykių atsiranda glaudesnis tam tikros teisės ir žalą sukėlusio įvykio ryšys, nemanau, kad būtų nenuoseklu tą pačią teisę taikyti trečiojo asmens patirtai žalai, atsiradusiai dėl to paties įvykio.

98. Suprantu, kad toks sprendimas gali kelti abejonių tuo atveju, kai sutarčiai taikytiną teisę pasirinko šalys [58] ir ji nebuvo nustatyta objektyviai. Vis dėlto primenu, kad tokia teisė deliktui taikoma ne dėl sutarties šalių valios, o dėl bylą nagrinėjančio teismo sprendimo, patikrinus 4 straipsnio 3 dalies sąlygas. Taip ryšys tampa objektyvus.

V. Išvada

99. Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta, siūlau Teisingumo Teismui pateikti *Rechtbank Midden-Nederland* (Vidurio Nyderlandų pirmosios instancijos teismas) tokį atsakymą į ketvirtąjį prejudicinį klausimą:

1. 2007 m. liepos 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 864/2007 dėl nesutartinėms prievolėms taikytinos teisės (Roma II) 1 straipsnio 2 dalies d punktas turi būti aiškinamas taip, kad jis netaikomas nesutartinėms prievolėms, kylančioms dėl narių ar valdymo organų rūpestingumo pareigos pažeidimo tuo atveju, kai pagal įstatymą dėl tokio

[57] Žr. generalinio advokato H. Saugmandsgaard Øe išvados byloje *Verein für Konsumenteninformation* (C-191/15, EU:C:2016:388) 78 punktą: nors ši išvada pateikta kitomis aplinkybėmis, generalinis advokatas neatmeta galimybės žalą sukėlusiam įvykiui taikytiną teisę nustatyti atsižvelgiant į pasirinktą teisę, taikytą ankstesniems šalių, kurios nėra dabartinės bylos atsakovas ir ieškovas, santykiams. Bet kuriuo atveju generalinis advokatas priduria, jog „dėl to, kad šiose bendrosiose sąlygose numatytas Liuksemburgo teisės taikytinumas, jeigu ginčo šalių arba pardavėjo ar tiekėjo ir kai kurių konkrečių vartotojų nesieja joks ankstesnis santykis, tokio ieškinio kontekste neatsiranda jokio [akivaizdžiai] glaudesnio ryšio su Liuksemburgu“.

[58] Taigi gali atrodyti, kad ją privalo taikyti su tuo nesutinkančios šalys. Taip mano ZK: žr. jos pastabų 3.24 punktą.

pažeidimo atsiradusi atsakomybė trečiųjų asmenų atžvilgiu jiems tenka remiantis bendrovių teisės pagrindais. Atsakomybė, kylanti dėl bendrosios rūpestingumo pareigos pažeidimo, patenka į reglamento taikymo sritį.

2. Reglamento „Roma II“ 4 straipsnio 1 dalis turi būti aiškinama taip, kad „žalos atsiradimo vieta“ – tai ta vieta, kurioje yra bendrovės buveinė, kai jos kreditorių patirta žala yra netiesioginė ekonominių nuostolių, visų pirma patirtų pačios bendrovės, pasekmė. Aplinkybė, kad ieškinius pareiškė bankroto administratorius, vykdydamas jam pagal teisės aktus pavestą užduotį realizuoti bankrutuojančio subjekto turtą, ar kolektyviniams interesams atstovaujantis subjektas, veikiantis visų kreditorių naudai (bet ne jų vardu), neturi poveikio nustatant tokią vietą. Tai, kad kai kurių kreditorių buveinė yra ne Europos Sąjungoje, taip pat neturi reikšmės.

3. Reglamento „Roma II“ 4 straipsnio 3 dalis turi būti aiškinama taip, kad ankstesni žalą padariusio subjekto ir tiesiogiai nukentėjusio asmens santykiai (pavyzdžiui, finansavimo sutartis, kuriai taikytiną teisę šalys pasirinko) yra veiksnys, vertintinas atsižvelgiant į kitas aplinkybes, kad būtų nustatyta, ar žalą sukėlusio įvykio ir konkrečios šalies ryšys yra akivaizdžiai glaudesnis nei to paties įvykio ir šalies, kurios teisė būtų taikoma pagal 4 straipsnio 1 arba 2 dalį, ryšys.